

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ФІНАНСОВИХ ДЖЕРЕЛ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНОГО КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Анотація. Розкрито економічний зміст основних джерел відтворення основних засобів та обґрунтовано доцільність їх диверсифікації.

Фінансове забезпечення відтворювального процесу – це покриття витрат за рахунок фінансових ресурсів, які акумулювали суб'єкти господарювання і держава. В контексті сучасних економічних і політичних процесів важливе місце посідає активізація відтворення основного капіталу, зокрема ефективна реновація – своєчасне й повноцінне відшкодування та оновлення елементів основного капіталу на вищій техніко-технологічній основі [1].

В умовах кризового і посткризового стану економіки проблема фінансового забезпечення відтворення основних засобів виробничих підприємств набуває більшої актуальності. Економічні перетворення в Україні спричинили погіршення якості основних засобів підприємств виробничої сфери. Становище ускладнюється тим, що необхідність оновлення основних засобів підприємств поєднується із подоланням фінансової кризи. Зниження ефективності використання засобів праці є також однією з причин погіршення результатів діяльності підприємств. Формування оптимальної структури джерел фінансування відтворення основних засобів може стати передумовою підвищення конкурентоспроможності українських виробників. Тому проблеми формування джерел фінансування відтворення основних засобів підприємств виробничої сфери в Україні заслуговують на особу увагу як з боку вчених, так і практиків.

Фінансові джерела відтворення основного капіталу можна поділити на внутрішні і зовнішні. В умовах кризового стану економіки і високої ціни зовнішніх джерел фінансування особлива увага фінансових служб підприємства має бути приділена ефективному формуванню внутрішніх джерел та способам пошуку резервів для забезпечення розширеного відтворення.

За даними Держкомстату України, за січень-грудень 2010 року структура джерел фінансування відтворення основного капіталу була наступною:

- 5,2% інвестицій в основний капітал було здійснено за рахунок коштів державного бюджету
- 1,8% – за рахунок коштів місцевих бюджетів,
- 57,4% – власних коштів підприємств та організацій,
- 2,5% – за рахунок коштів інвестиційних фондів,
- 11,3% – за рахунок коштів населення на індивідуальне житлове будівництво,
- 13,7% – за рахунок кредитів банків та інших позик,
- 4,6% – за рахунок інших джерел [4].

Таким чином, основна частка інвестицій в основний капітал здійснюється за рахунок власних джерел підприємств і кредитів банків та інших позик.

Власні внутрішні джерела фінансування відтворення основного капіталу підприємств складаються з амортизаційних відрахувань, нерозподіленого прибутку, надходжень від здачі майна в оренду, додаткового капіталу та ін. Амортизаційні відрахування і нерозподілений прибуток є головними джерелами відтворення основного капіталу. Саме завдяки їм підприємство може здійснювати не лише просте, а й розширене відтворення цього ресурсу.

Нерозподілений прибуток є основним внутрішнім джерелом фінансового забезпечення відтворення основного капіталу. Він характеризує частину прибутку підприємства, отриманого в попередньому періоді та не використаного на споживання власниками та персоналом, реінвестується на розвиток підприємства. Необхідною умовою

для наявності цього джерела є прибуткова діяльність підприємства. Фінансування відтворення основного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку має багато переваг, оскільки це джерело фінансування можна вважати безкоштовним і безповоротним. Але зазначимо, що платою за використання нерозподіленого прибутку на реінвестування підприємства виступає ставка оподаткування прибутку, оскільки прибуток залишається в розпорядженні підприємства вже після стягнення податку [2].

Реформування податкової системи України в напрямку зменшення ставки податку на прибуток з 25% до 23% в 2011 році, 21% в 2012 році, 19% в 2013 році і до 16% в 2014 році має позитивно вплинути на збільшення використання нерозподіленого прибутку як джерела фінансування відтворення основного капіталу підприємств. Іншим фактором, що впливає на використання частини чистого прибутку у фінансуванні, є дивідендна політика. Для забезпечення потреб підприємства в реновації основного капіталу необхідно досягнути домовленостей із власниками про мінімізацію дивідендних виплат з метою досягнення більших вигід у майбутньому.

Не менш важливим власним джерелом фінансування відтворення основного капіталу є амортизаційні відрахування. Прийнято вважати, що амортизаційні відрахування є джерелом здійснення простого відтворення основних засобів. Проте вони нерідко можуть стати і джерелом розширеного відтворення у випадках, коли підприємству ще немає потреби замінювати працюючі основні засоби, а отримані суми амортизаційних відрахувань завдяки введенню прискореної амортизації є досить значними і можуть бути використані для придбання додаткової кількості основних засобів [1].

В умовах ринкової економіки підприємства, як правило, не акумулюють амортизаційні відрахування у спеціальному амортизаційному фонді з цільовим реноваційним призначенням, а здійснюють просте і розширене відтворення в міру потреби за рахунок наявних власних або зовнішніх джерел фінансування. Проте підприємство може ввести в практику своєї діяльності закріплення фінансових ресурсів за формами відтворення основних засобів.

Амортизаційні відрахування не оподатковуються та зменшують величину оподаткованого прибутку підприємств, перевагою амортизаційних відрахувань є те, що не потрібні додаткові витрати, пов'язані з мобілізацією цих коштів. Розмір амортизаційних відрахувань залежить від норм амортизації та вартості основних засобів. У практичній діяльності підприємства застосовують різні методи нарахування амортизаційних відрахувань, при цьому дотримуючись амортизаційної політики держави, що зараз викладена в нормах Податкового кодексу України Застосування різних методів амортизації дозволяє регулювати інвестиційні процеси, знижувати податкове навантаження на підприємство. Але відсутність в бухгалтерському обліку підприємств амортизаційного фонду, який був передбачений до прийняття стандартів П(С)БО, на практиці часто призводить до «розмивання» грошових потоків від амортизації і використання їх не за призначенням.

Довгострокові кредити банків є достатньо поширеним джерелом фінансування відтворення основного капіталу. Перевага довгострокових кредитів над короткостроковими полягає в тому, що вони як правило є більш дешевшими для підприємства. Крім того, сплата відсотків за користування позиками створює так званий «податковий щит», дія якого полягає в тому, що відсоткові платежі за користування кредитом зменшують прибуток підприємства, що підлягає оподаткуванню [2]. Приймаючи рішення про використання кредиту як джерела фінансування відтворення основного капіталу необхідно мати на увазі, що кредит може принести користь підприємству тільки в тому разі, якщо його ціна буде меншою за рентабельність активів підприємства. в такому разі спостерігатиметься позитивна дія ефекту фінансового левериджу, тобто додаткове залучення позикового капіталу призведе до зростання рентабельності власного капіталу. Якщо ж плата за користування кредитом є більшою за рентабельність активів, ефект фінансового левериджу буде негативним, і підприємство може не витримати додаткового кредитного навантаження. Зазначимо, що доступ до кредитного фінансування в умовах фінансової кризи є обмеженим для значної

кількості підприємств, оскільки їх кредитоспроможність і прибутковість знаходиться на незадовільному рівні.

Емісія облігацій і акцій як джерело фінансування відтворення основного капіталу в останні роки набуває все більшого поширення. Але ці джерела фінансування є достатньо дорогими, тому що підприємства-емітенти мають понести значні витрати, пов'язані із підготовкою необхідних документів, отримання дозволу на емісію, здійснення емісії, проходження процедур лістингу і андерайтингу [3]. Крім того, емісія акцій і облігацій доступні лише для господарських товариств. Законодавство України забороняє випускати цінні папери збитковим підприємствам, та обмежує випуск облігацій величиною статутного капіталу підприємств. Все це призводить до того, що вказані джерела фінансування не набули в Україні широкого поширення порівняно з банківським кредитуванням.

Деякі категорії підприємств України мають можливість отримувати цільове фінансування з державного чи місцевих бюджетів на відтворення основного капіталу. Державне фінансування можна розподілити на такі види: субсидії, дотації та капітальні трансферти. Бюджетна політика держави організована таким чином, що саме державні й комунальні підприємства є основними одержувачами цільового фінансування. Джерелами цільового фінансування державних і комунальних підприємств виступають державний та місцевий бюджети, спеціальний фонд розвитку міст, а також цільові внески інших юридичних осіб. Використання коштів цільового фінансування чітко обумовлене його призначенням, що визначається давальником. Але можливість отримання доступу до цього фінансування є обмеженою і непрозорою.

Інші джерела фінансування відтворення основного капіталу не є поширеними і доступними для великої кількості підприємств України.

Отже, зазначені джерела фінансування відтворення основного капіталу мають як переваги, так і недоліки. Тому диверсифікація джерел фінансування відтворення основного капіталу може компенсувати недоліки кожного з обраних джерел та збільшити вигоди від сукупних переваг того чи іншого джерела фінансування. Виділимо основні критерії, якими слід користуватися при виборі джерел фінансування основного капіталу: ціна джерела фінансування, можливість зниження оподаткування, ризики, пов'язані з використанням цього джерела, витрати на мобілізацію коштів, доступ до джерела фінансування. Оптимальне поєднання безкоштовних внутрішніх ресурсів із платними, але мобільними зовнішніми джерелами, надасть змогу забезпечувати на підприємстві безперервний процес ефективного відтворення основного капіталу.

Список літератури:

1. Агрес О.Г., Деякі аспекти щодо джерел фінансування для відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств // Інноваційна економіка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_2/216.pdf
2. Алескерова Ю. В. Кредитне забезпечення відтворення основних засобів сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / Ю. В. Алескерова. – К., 2008. – 23 с.
3. Терещенко О.О. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання: Навч. посібник / О.О. Терещенко – К. : КНЕУ, 2003. – 554 с.
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. Оперативна і статистична інформація [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.